

INTERNATIONAL STANDARD ON AUDITING (ISA)

ISA 260, COMMUNICATIE MET DE MET GOVERNANCE BELASTE PERSONEN

Deze Internationale controlestandaard (ISA) werd in 2009 in de Engelse taal gepubliceerd door de International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) van de International Federation of Accountants (IFAC). Deze ISA werd in 2009 vertaald in het Nederlands door de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) en het Belgisch Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR)

en werd verspreid met toestemming van IFAC. Het proces voor het vertalen van de Internationale controlestandaarden (ISA's) en de Internationale Standaard voor Kwaliteitsbeheersing (ISQC) 1 is onderzocht door IFAC en de vertaling werd uitgevoerd in overeenstemming met de Policy Statement de l'IFAC – Policy for Translating and Reproducing Standards published by IFAC. De goedgekeurde Internationale controlestandaarden (ISA's) en de Internationale Standaard voor Kwaliteitsbeheersing (ISQC) 1 is gepubliceerd door IFAC in de Engelse taal.

Tekst in de Engelse taal van de Internationale controlestandaarden (ISA's) en de Internationale Standaard voor Kwaliteitsbeheersing (ISQC) 1 © 2009 van de International Federation of Accountants (IFAC). Alle rechten voorbehouden.

Tekst in de Nederlandse taal van de Internationale controlestandaarden (ISA's) en de Internationale Standaard voor Kwaliteitsbeheersing (ISQC) 1 © 2009 van de International Federation of Accountants (IFAC). Alle rechten voorbehouden.

Originele bron: Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control, 2009 Edition - ISBN number: 978-1-934779-92-7

INTERNATIONALE CONTROLESTANDAAR 260 COMMUNICATIE MET DE MET GOVERNANCE BELASTE PERSONEN

(Van toepassing op controles van financiële overzichten over verslagperioden
die op of na 15 december 2009 aanvangen)

INHOUDSOPGAVE

	Paragraaf
Inleiding	
Toepassingsgebied van deze ISA	1
De rol van communicatie	4
Ingangsdatum	8
Doelstellingen	9
Definities	10
Vereisten	
De met governance belaste personen.....	11
<i>Het communiceren met een subgroep van de met governance belaste personen</i>	12
<i>Wanneer alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit</i>	13
Mee te delen aangelegenheden	14
<i>De verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot de controle van financiële overzichten</i>	14
<i>De geplande reikwijdte en timing van de controle</i>	15
<i>Onafhankelijkheid van de auditor</i>	17
Het communicatieproces	18
<i>Het tot stand brengen van het communicatieproces</i>	18
<i>Vormen van communicatie</i>	20
<i>Timing van communicatie</i>	21
<i>De adequaatheid van het communicatieproces</i>	22
Documentatie	23

Toepassingsgerichte en overige verklarende teksten

De met governance belaste personen	A1
<i>Communiceren met een subgroep van de met governance belaste personen</i>	A5
<i>Gevallen waarin alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit</i>	A8
Mee te delen aangelegenheden	A9
<i>De verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot de controle van financiële overzichten</i>	A9
<i>De geplande reikwijdte en timing van de controle</i>	A11
<i>Significante bevindingen uit de controle</i>	A16
Significante kwalitatieve aspecten van praktijken inzake administratieve verwerking	A17
Significante problemen die zich gedurende de controle voordoen	A18
Significante aangelegenheden die met het management zijn besproken of onderwerp van correspondentie zijn geweest	A19
Andere significante aangelegenheden die relevant zijn voor het proces van financiële verslaggeving	A20
<i>Onafhankelijkheid van de auditor</i>	A21
<i>Aanvullende aangelegenheden</i>	A24
Het communicatieproces.....	A28
<i>Het tot stand brengen van het communicatieproces</i>	A28
Overwegingen die specifiek voor kleinere entiteiten gelden	A31
Communicatie met het management	A32
<i>Vormen van communicatie</i>	A37
<i>Timing van de communicatie</i>	A40
<i>De aequatheid van het communicatieproces</i>	A42
Documentatie.....	A45

Bijlage 1: Specifieke vereisten in ISQC 1 en andere ISA's met betrekking tot de communicatie met de met governance belaste personen

Bijlage 2: Kwalitatieve aspecten van praktijken inzake administratieve verwerking

International Standard on Auditing (ISA) 260, “Communicatie met de met governance belaste personen”, moet worden gelezen in samenhang met ISA 200, “Algehele doelstellingen van de onafhankelijke auditor, alsmede het uitvoeren van een controle overeenkomstig de International Standards on Auditing”.

Inleiding

Toepassingsgebied van deze ISA

1. Deze International Standard on Auditing (ISA) behandelt de communicatieverantwoordelijkheid van de auditor ten aanzien van de met governance belaste personen bij een controle van financiële overzichten. Hoewel deze ISA van toepassing is ongeacht de governancestructuur of de omvang van een entiteit, zijn er bijzondere overwegingen van toepassing wanneer alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit, alsmede voor beursgenoteerde entiteiten. Deze ISA stelt geen vereisten vast met betrekking tot de communicatie van de auditor met het management of met de eigenaren van een entiteit tenzij zij ook een rol hebben in het kader van governance.
2. Deze ISA is opgesteld in de context van een controle van financiële overzichten maar kan ook, naargelang nodig aangepast aan de omstandigheden, van toepassing zijn op controles van andere historische financiële informatie wanneer de met governance belaste personen een verantwoordelijkheid hebben om toezicht uit te oefenen op het opstellen van die informatie.
3. Vanuit het inzicht dat effectieve wederzijdse communicatie bij een controle van financiële overzichten belangrijk is, voorziet deze ISA in een algemeen kader voor de communicatie van de auditor met de met governance belaste personen en stelt hij enkele specifieke aangelegenheden vast die aan de met governance belaste personen moeten worden meegedeeld. In andere ISA's zijn aangelegenheden vastgesteld die in aanvulling op de vereisten van deze ISA moeten worden meegedeeld (zie bijlage 1). Daarnaast stelt ISA 265¹ specifieke vereisten vast inzake het meedelen aan de met governance belaste personen van significante tekortkomingen in de interne beheersing die de auditor tijdens de controle heeft geïdentificeerd. Het meedelen van overige aangelegenheden, hoewel niet vereist op grond van deze of andere ISA's, kan wel vereist zijn op grond van wet- of regelgeving, op grond van afspraken met de entiteit of op grond van aanvullende vereisten die op de opdracht van toepassing zijn, bijvoorbeeld de standaarden van een nationale beroepsorganisatie voor accountancy. Niets in deze ISA belet de auditor enige andere aangelegenheid aan de met governance belaste personen mee te delen. (Zie Par. A24-A27)

[Naar boven]

De rol van communicatie

4. Deze ISA is in de eerste plaats gericht op mededelingen van de auditor aan de met governance belaste personen. Niettemin is effectieve wederzijdse communicatie belangrijk om:
 - (a) de auditor en de met governance belaste personen te helpen inzicht te verwerven in aangelegenheden die met de controle verband houden en bij het ontwikkelen van een constructieve werkrelatie. Deze relatie wordt ontwikkeld met inachtneming van de

¹ ISA 265, “Het meedelen van tekortkomingen in de interne beheersing aan de met governance belaste personen en het management”.

onafhankelijkheid en objectiviteit van de auditor;

- (b) de auditor te helpen voor de controle relevante informatie te verkrijgen van de met governance belaste personen. De met governance belaste personen kunnen de auditor bijvoorbeeld bijstaan bij het verwerven van inzicht in de entiteit en haar omgeving, bij het aanwijzen van passende bronnen voor controle-informatie en bij het verschaffen van informatie over specifieke transacties of gebeurtenissen; en
 - (c) de met governance belaste personen te helpen hun verantwoordelijkheid te vervullen voor het houden van toezicht op het proces van financiële verslaggeving, waardoor de risico's op een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten worden beperkt.
5. Hoewel de auditor verantwoordelijk is voor het meedelen van aangelegenheden die op grond van deze ISA zijn vereist, heeft het management ook een verantwoordelijkheid om aangelegenheden die van belang zijn in het kader van governance aan de met governance belaste personen mee te delen. Communicatie door de auditor ontslaat het management niet van deze verantwoordelijkheid. Evenmin ontslaat het meedelen door het management aan de met governance belaste personen van aangelegenheden waarvan de auditor wordt vereist dat hij ze meedeelt, de auditor van zijn verplichting om deze zelf ook mee te delen. Het door het management meedelen van deze aangelegenheden kan echter van invloed zijn op de vorm of timing van de communicatie van de auditor met de met governance belaste personen.
 6. Het duidelijk meedelen van specifieke aangelegenheden die overeenkomstig de ISA's vereist te worden meegedeeld, vormt een integraal onderdeel van iedere controle. ISA's vereisen echter van de auditor niet om werkzaamheden uit te voeren die er specifiek op gericht zijn te bepalen welke eventuele andere aangelegenheden aan de met governance belaste personen moeten worden meegedeeld.
 7. Mogelijk wordt het meedelen van bepaalde aangelegenheden door de auditor aan de met governance belaste personen door wet- of regelgeving beperkt. Zo kan bij wet- of regelgeving specifiek zijn verboden dat een mededeling wordt gedaan of een andere actie wordt ondernomen die een nadelige invloed zou kunnen hebben op een onderzoek dat door een bevoegde instantie naar een daadwerkelijke dan wel een vermoede illegale handeling wordt uitgevoerd. In bepaalde omstandigheden kunnen potentiële conflicten tussen de geheimhoudings- en communicatieverplichtingen van de auditor complex van aard zijn. In dergelijke gevallen kan de auditor overwegen om juridisch advies in te winnen.

[Naar boven]

Ingangsdatum

8. Deze ISA is van toepassing op controles van financiële overzichten over verslagperioden die op of na 15 december 2009 aanvangen.

[Naar boven]

Doelstellingen

9. De doelstellingen van de auditor zijn:

- (a) de verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot de controle van de financiële overzichten, alsmede een overzicht van de geplande reikwijdte en timing van de controle duidelijk aan de met governance belaste personen mee te delen;
- (b) van de met governance belaste personen voor de controle relevante informatie te verkrijgen;
- (c) tijdig aan de met governance belaste personen waarnemingen te verschaffen die voortkomen uit de controle en die significant en relevant zijn voor hun verantwoordelijkheid om toezicht uit te oefenen op het proces van financiële verslaggeving; en
- (d) doeltreffende wederzijdse communicatie tussen de auditor en de met governance belaste personen te bevorderen.

[Naar boven]

Definities

10. Voor de toepassing van de ISA's hebben de volgende termen de hierna weergegeven betekenis:

- (a) de met governance belaste personen – De persoon (personen) of organisatie(s), (bijvoorbeeld een trustee van een vennootschap), met verantwoordelijkheid voor het uitoefenen van toezicht op de strategische richting van de entiteit en op de verantwoordingsplicht van de entiteit. Deze verantwoordelijkheid omvat het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving. Voor bepaalde entiteiten in sommige rechtsgebieden kan ook leidinggevend personeel behoren tot de met governance belaste personen, bijvoorbeeld bij het dagelijks bestuur betrokken leden van een governanceorgaan van een entiteit in de private of publieke sector of een eigenaar-bestuurder. Zie de paragrafen A1-A8 voor een bespreking van de verschillende vormen van governancestructuren.
- (b) het management – De persoon (personen) met de met het dagelijks bestuur verband houdende verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de activiteiten van de entiteit. Voor bepaalde entiteiten in sommige rechtsgebieden behoren sommige of alle met governance belaste personen tot het management, bijvoorbeeld bij het dagelijks bestuur betrokken leden van een governanceorgaan of een eigenaar-bestuurder.

[Naar boven]

Vereisten

De met governance belaste personen

Het communiceren met een subgroep van de met governance belaste personen

- 11. De auditor dient te bepalen wie de geschikte persoon (personen) binnen de governancestructuur van de entiteit is (zijn) om mee te communiceren. (Zie Par. A1-A4).
- 12. Indien de auditor met een subgroep van de met governance belaste personen communiceert, bijvoorbeeld een auditcomité, of met een individu, dient de auditor te bepalen of het noodzakelijk is dat hij eveneens communiceert met de hele groep van met governance belaste personen.

(Zie Par. A5-A7)

[Naar boven]

Wanneer alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit

13. In bepaalde gevallen zijn alle met governance belaste personen, betrokken bij het leiden van de entiteit, bijvoorbeeld een kleine onderneming waar een enkele eigenaar leiding geeft aan de entiteit en niemand anders een rol in het kader van governance vervult. Indien aangelegenheden die op grond van deze ISA zijn vereist, worden meegedeeld aan een persoon (personen) met leidinggevende verantwoordelijkheden en die persoon (personen) tevens met governance verband houdende verantwoordelijkheden heeft (hebben), hoeven in deze gevallen de aangelegenheden niet opnieuw te worden meegedeeld aan dezelfde persoon (personen) in zijn (hun) rol in het kader van governance. Deze aangelegenheden zijn toegelicht in paragraaf 16(c). De auditor dient desalniettemin ervan overtuigd te zijn dat de mededeling die gericht is aan de persoon (personen) met leidinggevende verantwoordelijkheden, leidt tot het adequaat informeren van al degenen met wie de auditor in andere omstandigheden zou communiceren in hun rol in het kader van governance. (Zie Par. A8)

[Naar boven]

Mee te delen aangelegenheden

De verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot de controle van financiële overzichten

14. De auditor dient zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot de controle van financiële overzichten aan de met governance belaste personen mee te delen, met inbegrip van het feit dat:

- (a) hij verantwoordelijk is voor het vormen en het tot uitdrukking brengen van een oordeel over de financiële overzichten die onder het toezicht van de met governance belaste personen door het management zijn opgesteld; en
- (b) de controle van de financiële overzichten het management of de met governance belaste personen niet ontslaat van hun verantwoordelijkheden. (Zie Par. A9-A10)

[Naar boven]

De geplande reikwijdte en timing van de controle

15. De auditor dient een overzicht van de geplande reikwijdte en de timing van de controle aan de met governance belaste personen mee te delen. (Zie Par. A11-A15)

16. De auditor dient de volgende aangelegenheden aan de met governance belaste personen mee te delen: (Zie Par. A16)

- (a) de zienswijze van de auditor over significante kwalitatieve aspecten met betrekking tot de praktijken inzake administratieve verwerking van de entiteit, met inbegrip van de grondslagen voor financiële verslaggeving, de schattingen en de in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen. Indien van toepassing, dient de auditor aan de met governance belaste personen uit te leggen waarom hij een significante praktijk inzake administratieve verwerking, die aanvaardbaar is overeenkomstig het van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving, niet beschouwt als de meest passende in de specifieke omstandigheden van de

entiteit; (Zie Par. A17)

- (b) eventuele significante problemen die zich gedurende de controle hebben voorgedaan; (Zie Par. A18)
- (c) tenzij alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit:
 - i. eventuele bij de controle aan de orde gekomen significante aangelegenheden die met het management werden besproken of onderwerp van correspondentie met het management zijn geweest; en (Zie Par. A19)
 - ii. schriftelijke bevestigingen die de auditor heeft gevraagd; en
- (d) eventuele andere bij de controle aan de orde gekomen aangelegenheden die op grond van de professionele oordeelsvorming van de auditor significant zijn voor het toezicht op het proces van financiële verslaggeving. (Zie Par. A20).

[Naar boven]

Onafhankelijkheid van de auditor

17. Indien het een beursgenoteerde entiteit betreft, dient de auditor het volgende aan de met governance belaste personen mee te delen:
- (a) een verklaring dat het opdrachtteam en, indien passend, andere personen binnen het kantoor, het kantoor, en, indien van toepassing, de kantoren die tot het netwerk behoren, hebben voldaan aan relevante ethische voorschriften met betrekking tot onafhankelijkheid;
 - i. alle relaties en andere aangelegenheden tussen het kantoor, de kantoren die tot het netwerk behoren en de entiteit waarvan op grond van de professionele oordeelsvorming van de auditor redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij consequenties hebben voor de onafhankelijkheid. Hieronder vallen ook alle vergoedingen die gedurende de verslagperiode waarop de financiële overzichten betrekking hebben, in rekening zijn gebracht voor op controle en niet op controle gerichte diensten die door het kantoor en de tot het netwerk behorende kantoren zijn verleend aan de entiteit en aan de componenten waarover de entiteit zeggenschap heeft. Deze vergoedingen dienen in geschikte categorieën te worden ondergebracht om de met governance belaste personen te helpen het effect inschatten van de dienstverlening op de onafhankelijkheid van de auditor; en
 - ii. de daarmee verband houdende veiligheidsmaatregelen en maatregelen die zijn getroffen om de geïdentificeerde bedreigingen van de onafhankelijkheid weg te nemen dan wel deze tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen (Zie Par. A21-A23).

[Naar boven]

Het communicatieproces

Het tot stand brengen van het communicatieproces

18. De auditor dient aan de met governance belaste personen de vorm, de timing en de verwachte algemene inhoud van de communicatie mee te delen. (Zie Par. A28-A36)

[Naar boven]

Vormen van communicatie

19. De auditor dient significante bevindingen uit de controle schriftelijk aan de met governance belaste personen mee te delen indien, op grond van de professionele oordeelsvorming van de auditor, mondeling communiceren niet adequaat zou zijn. In schriftelijke mededelingen hoeven niet alle aangelegenheden te worden opgenomen die in de loop van de controle aan de orde zijn gekomen. (Zie Par. A37-A39)
20. De auditor dient schriftelijk met de met governance belaste personen te communiceren over de onafhankelijkheid van de auditor indien dit vereist is op grond van paragraaf 17.

[Naar boven]

Timing van communicatie

21. De auditor dient tijdig met de met governance belaste personen te communiceren. (Zie Par. A40-A41)

[Naar boven]

De adequaatheid van het communicatieproces

22. De auditor dient te evalueren of de wederzijdse communicatie tussen de auditor en de met governance belaste personen adequaat is geweest voor het doel van de controle. Indien dat niet het geval is geweest, dient de auditor een evaluatie te maken van het eventuele effect daarvan op zijn inschatting van de risico's op een afwijking van materieel belang alsmede op de mogelijkheid om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen, en dient hij de passende actie te ondernemen. (Zie Par. A42-A44)

[Naar boven]

Documentatie

23. Wanneer aangelegenheden die overeenkomstig deze ISA dienen te worden meegedeeld, mondeling worden meegedeeld, dient de auditor deze in de controledocumentatie op te nemen, alsmede het tijdstip waarop en de namen van de personen aan wie ze zijn meegedeeld. Wanneer aangelegenheden schriftelijk zijn meegedeeld, dient de auditor een kopie van de mededeling te bewaren als onderdeel van de controledocumentatie². (Zie Par. A45)

[Naar boven]

² ISA 230, "Controledocumentatie", de paragrafen 8-11, en paragraaf A6.

* * *

Toepassingsgerichte en overige verklarende teksten

De met governance belaste personen (Zie Par. 11)

A1. Governancestructuren verschillen per rechtsgebied en per entiteit en worden onder meer beïnvloed door verschillende culturele en juridische achtergronden, omvang en eigendomskenmerken. Bijvoorbeeld:

- in sommige rechtsgebieden bestaat een (geheel of grotendeels niet met het dagelijks bestuur belaste) raad van toezicht die wettelijk gescheiden is van een met het dagelijks bestuur belaste raad (een dualistische bestuursstructuur). In andere rechtsgebieden behoren zowel de toezichthoudende als de met het dagelijks bestuur verband houdende taken tot de wettelijke verantwoordelijkheid van één enkele of een één geheel vormende raad (een monistische bestuursstructuur);
- in sommige entiteiten bekleden de met governance belaste personen posities die een integrerend onderdeel vormen van de wettelijke structuur van de entiteit, bijvoorbeeld de directeuren van vennootschappen. In andere gevallen, bijvoorbeeld voor bepaalde entiteiten binnen de overheid, is een instantie die geen deel uitmaakt van de entiteit, belast met governance;
- in sommige gevallen zijn enkele of alle met governance belaste personen betrokken bij het leiden van de entiteit. In andere gevallen bestaan de met governance belaste personen en het management uit verschillende personen.
- in sommige gevallen zijn de met governance belaste personen verantwoordelijk voor het goedkeuren³ van de financiële overzichten van de entiteit (in andere gevallen heeft het management deze verantwoordelijkheid).

A2. In de meeste entiteiten is governance een collectieve verantwoordelijkheid van een groep van met governance belaste personen, zoals een raad van bestuur, een raad van toezicht, partners, eigenaren, een bestuursdelegatie, een raad van beheerders, bewindvoerders dan wel gelijkwaardige personen. In kleinere entiteiten is het echter mogelijk dat één persoon, bijvoorbeeld de eigenaar-bestuurder, wanneer er geen andere eigenaren zijn, dan wel één enkele bewindvoerder belast is met governance. Wanneer governance een collectieve verantwoordelijkheid is, kan een subgroep zoals een auditcomité of zelfs een individu belast zijn met specifieke taken om de groep van met governance belaste personen bij te staan bij het nakomen van haar verantwoordelijkheden. Als alternatief kan een subgroep of één enkele persoon specifieke, bij wet vastgelegde verantwoordelijkheden dragen die verschillen van die van de groep van met governance belaste personen.

A3. Een dergelijke diversiteit betekent dat het niet mogelijk is om in deze ISA voor alle controles de persoon (personen) te specificeren aan wie de auditor bepaalde aangelegenheden moet meedelen. Tevens is het mogelijk dat in sommige gevallen de geschikte personen om mee te communiceren

³ Zoals uiteengezet in paragraaf A40 van ISA 700, "Het vormen van een oordeel en het rapporteren over financiële overzichten", betekent het hebben van de verantwoordelijkheid voor het goedkeuren in deze context het hebben van de bevoegdheid om vast te stellen dat alle overzichten waaruit de financiële overzichten bestaan, met inbegrip van de daarmee verband houdende toelichtingen, zijn opgesteld.

niet duidelijk te bepalen zijn aan de hand van het van toepassing zijnde juridische kader of aan de hand van andere omstandigheden met betrekking tot de opdracht, bijvoorbeeld bij entiteiten waar de governancestructuur niet formeel is vastgelegd, zoals bij sommige familiebedrijven, sommige non-profitorganisaties alsmede sommige entiteiten binnen de overheid. In dergelijke gevallen kan het voor de auditor noodzakelijk zijn om met de opdrachtgevende partij te bespreken en overeen te komen met welke relevante persoon (personen) moet worden gecommuniceerd. Bij het bepalen van de personen met wie moet worden gecommuniceerd, is het inzicht van de auditor in de governancestructuur en –processen van een entiteit, dat is verworven in overeenstemming met ISA 315⁴, relevant. De geschikte persoon (personen) om mee te communiceren kan (kunnen) verschillen afhankelijk van de aangelegenheid waarover moet worden gecommuniceerd.

A4. ISA 600 bevat specifieke aangelegenheden die door de groepsauditors aan de met governance belaste personen moeten worden meegedeeld⁵. Indien de entiteit een onderdeel uitmaakt van een groep, is (zijn) voor de auditor van het groepsonderdeel de geschikte persoon (personen) om mee te communiceren, afhankelijk van de omstandigheden van de opdracht en van de aangelegenheid waarover moet worden gecommuniceerd. In sommige gevallen kan een aantal groepsonderdelen dezelfde activiteiten uitvoeren binnen hetzelfde systeem van interne beheersing en dezelfde praktijken inzake administratieve verwerking hanteren. Wanneer de met governance belaste personen van deze groepsonderdelen dezelfde zijn (bijvoorbeeld een gemeenschappelijke raad van bestuur) kan overlapping worden voorkomen door in het kader van de communicatie deze groepsonderdelen gezamenlijk te behandelen.

[Naar boven]

Communiceren met een subgroep van de met governance belaste personen (Zie Par. 12)

A5. Wanneer de auditor overweegt om met een subgroep van de met governance belaste personen te communiceren, kan hij rekening houden met aangelegenheden als:

- de respectievelijke verantwoordelijkheden van deze subgroep en van de groep van met governance belaste personen;
- de aard van de aangelegenheid die moet worden meegedeeld;
- relevante door wet- of regelgeving gestelde vereisten;
- de vraag of deze subgroep de bevoegdheid heeft om actie te ondernemen met betrekking tot de meegedeelde informatie, en verdere informatie en uitleg kan geven die de auditor nodig kan hebben.

A6. In zijn beslissing of er een noodzaak bestaat om informatie volledig of in de vorm van een samenvatting aan de groep van met governance belaste personen mee te delen, kan de auditor worden beïnvloed door zijn inschatting van de effectiviteit en de geschiktheid van de wijze waarop de subgroep relevante informatie aan de groep van met governance belaste personen meedeelt. De auditor kan bij de overeenstemming over de opdrachtvoorwaarden op expliciete wijze stellen dat hij zich, tenzij dit door wet- of regelgeving is verboden, het recht voorbehoudt om op directe wijze met de groep van met governance belaste personen te communiceren.

⁴ ISA 315, "Risiko's op een afwijking van materieel belang identificeren en inschatten door inzicht te verwerven in de entiteit en haar omgeving", paragraaf 32.

⁵ ISA 600, "Bijzondere overwegingen – Controles van financiële overzichten van een groep (inclusief de werkzaamheden van auditors van groepsonderdelen)", de paragrafen 46-49.

A7. Auditcomités (of gelijksoortige subgroepen met andere namen) bestaan in veel rechtsgebieden. Hoewel de specifieke bevoegdheden en functies daarvan zouden kunnen verschillen, is communiceren met het auditcomité, wanneer dit bestaat, een essentieel aspect geworden van de communicatie van de auditor met de met governance belaste personen. De beginselen van goede governance veronderstellen dat:

- de auditor zal worden uitgenodigd om regelmatig vergaderingen van het auditcomité bij te wonen;
- de voorzitter van het auditcomité en, wanneer dit relevant is, de andere leden van het auditcomité regelmatig contact onderhouden met de auditor;
- het auditcomité ten minste eenmaal per jaar met de auditor zal vergaderen zonder de aanwezigheid van het management.

[Naar boven]

Gevallen waarin alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit (Zie Par. 13)

A8. In sommige situaties zijn alle met governance belaste personen betrokken bij het leiden van de entiteit en wordt de toepassing van de communicatievereisten aan deze situatie aangepast. In dergelijke gevallen is het mogelijk dat bij het communiceren met de persoon (personen) met leidinggevende verantwoordelijkheden niet alle personen met wie de auditor in andere omstandigheden in hun governancefunctie zou communiceren, op adequate wijze worden geïnformeerd. Wanneer bijvoorbeeld in een vennootschap alle bestuurders zijn betrokken bij het leiden van de entiteit, is het mogelijk dat sommige bestuurders (bijvoorbeeld degene die verantwoordelijk is voor marketing) niet op de hoogte zijn van significante aangelegenheden die met een andere bestuurder zijn besproken (bijvoorbeeld degene die verantwoordelijk is voor het opstellen van de financiële overzichten).

[Naar boven]

Mee te delen aangelegenheden

De verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot de controle van financiële overzichten (Zie Par. 14)

A9. De verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot de controle van financiële overzichten worden dikwijls vermeld in de opdrachtbrief of in een andere passende vorm van een schriftelijke overeenkomst waarin de overeengekomen opdrachtvoorwaarden worden vastgelegd. Het verstrekken van een kopie van deze opdrachtbrief of een andere geschikte vorm van een schriftelijke overeenkomst aan de met governance belaste personen kan een passende manier zijn om met hen te communiceren over aangelegenheden als:

- de verantwoordelijkheden van de auditor voor het uitvoeren van de controle overeenkomstig de ISA's, die gericht is op het tot uitdrukking brengen van een oordeel over de financiële overzichten. Daarom omvatten de aangelegenheden die overeenkomstig de ISA's dienen te worden meegedeeld, onder meer de significante aangelegenheden die bij de controle van de financiële overzichten aan de orde zijn gekomen en die relevant zijn voor de met governance

belaste personen om toezicht uit te oefenen op het proces van financiële verslaggeving;

- het feit dat de ISA's niet vereisen dat de auditor specifieke werkzaamheden opzet om te bepalen welke aanvullende aangelegenheden aan de met governance belaste personen moeten worden meegedeeld;
- indien van toepassing, de verantwoordelijkheid van de auditor voor het meedelen van specifieke aangelegenheden die vereist zijn op grond van wet- of regelgeving, op grond van afspraken met de entiteit of op grond van aanvullende vereisten die van toepassing zijn op de opdracht, bijvoorbeeld de standaarden van een nationale beroepsorganisatie voor *accountancy*.

A10. Bij wet- of regelgeving, een overeenkomst met de entiteit dan wel aanvullende vereisten die op de opdracht van toepassing zijn, kan een ruimere communicatie met de met governance belaste personen zijn voorgeschreven. Als voorbeelden zijn te noemen, (a) een overeenkomst met de entiteit kan bepalen dat specifieke aangelegenheden moeten worden meegedeeld wanneer zij aan de orde komen bij andere diensten dan de controle van financiële overzichten die worden verleend door een kantoor of een kantoor dat tot het netwerk behoort; of (b) de opdracht van een auditor in de publieke sector kan bepalen dat aangelegenheden moeten worden meegedeeld die onder de aandacht van de auditor komen als gevolg van andere werkzaamheden, zoals doelmatigheidscontroles.

[Naar boven]

De geplande reikwijdte en timing van de controle (Zie Par. 15)

A11. Communicatie met betrekking tot de geplande reikwijdte en timing van de controle kan:

- (a) de met governance belaste personen helpen de gevolgen van het werk van de auditor beter te begrijpen, kwesties inzake risico en het begrip materialiteit met de auditor te bespreken, alsmede te bepalen op welke gebieden deze personen aan de auditor kunnen vragen aanvullende werkzaamheden te verrichten; en
- (b) de auditor helpen de entiteit en haar omgeving beter te begrijpen.

A12. Om de effectiviteit van de controle niet in het gedrang te brengen, is voorzichtigheid vereist wanneer met de met governance belaste personen wordt gecommuniceerd over de geplande reikwijdte en timing van de controle, met name wanneer sommige of alle met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit. Zo kan communicatie over de aard en timing van gedetailleerde controlewerkzaamheden deze te voorspelbaar maken en bijgevolg ten koste gaan van de effectiviteit ervan.

A13. Aangelegenheden die worden meegedeeld, zijn onder meer:

- de wijze waarop de auditor voorstelt om in te spelen op de significante risico's op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of van fouten;
- de wijze waarop de auditor de voor de controle relevante interne beheersing benadert;

- het toepassen van het begrip materialiteit in de context van een controle⁶.

A14. Andere planningsaangelegenheden die passend kunnen zijn om met de met governance belaste personen te bespreken, zijn onder meer:

- wanneer de entiteit beschikt over een interne auditfunctie, de mate waarin de auditor gebruik zal maken van de werkzaamheden van de interne auditor, alsmede de manier waarop de externe en interne auditors het beste op een constructieve en elkaar aanvullende wijze kunnen samenwerken;
- de zienswijzen van de met governance belaste personen inzake:
 - de geschikte persoon (personen) binnen de governancestructuur om mee te communiceren;
 - de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen de met governance belaste personen en het management;
 - de doelstellingen en strategieën van de entiteit, alsmede de daarmee verband houdende bedrijfsrisico's die kunnen leiden tot afwijkingen van materieel belang;
 - aangelegenheden die volgens de met governance belaste personen tijdens de controle bijzondere aandacht vereisen, alsmede de eventuele gebieden waarop zij om aanvullende werkzaamheden verzoeken;
 - significante communicatie met regelgevende instanties;
 - andere aangelegenheden die volgens de met governance belaste personen van invloed zijn op de controle van de financiële overzichten;
- de houding, de kennis en de acties van de met governance belaste personen met betrekking tot:
 - (a) de interne beheersing van de entiteit en het belang daarvan binnen de entiteit, met inbegrip van de wijze waarop de met governance belaste personen toezicht houden op de effectiviteit van de interne beheersing, en
 - (b) het detecteren van fraude of de mogelijkheid van fraude.
- de acties van de met governance belaste personen die inspelen op ontwikkelingen in financiële verslaggevingsstandaarden, praktijken inzake *corporate governance*, regels inzake beursnoteringen, alsmede daaraan gerelateerde aangelegenheden;
- de reacties van de met governance belaste personen op eerdere mededelingen van de auditor.

A15. Hoewel de communicatie met de met governance belaste personen de auditor kan helpen de reikwijdte en tijdfasering van de controle plannen, doet zij niets af aan de ongedeelde verantwoordelijkheid van de auditor om de algehele controleaanpak voor de opdracht en het controleprogramma vast te stellen, met inbegrip van de aard, timing en omvang van de werkzaamheden die noodzakelijk zijn om voldoende en geschikte controle-informatie te

⁶ ISA 320, "ISA 320, "Materialiteit bij planning en uitvoering van een controle".

verkrijgen.

[Naar boven]

Significante bevindingen uit de controle (Zie Par.16)

A16. Het meedelen van bevindingen uit de controle kan inhouden dat de met governance belaste personen om verdere informatie wordt verzocht teneinde de verkregen controle-informatie aan te vullen. De auditor kan bijvoorbeeld vaststellen dat de met governance belaste personen hetzelfde inzicht als de auditor hebben in de feiten en omstandigheden die betrekking hebben op specifieke transacties en gebeurtenissen.

[Naar boven]

Significante kwalitatieve aspecten van praktijken inzake administratieve verwerking (Zie Par. 16 (a))

A17. Stelsels inzake financiële verslaggeving bieden de entiteit gewoonlijk de mogelijkheid om schattingen te maken, alsmede oordeelsvormingen te maken met betrekking tot de grondslagen voor financiële verslaggeving en de in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen. In een open en constructieve communicatie over significante kwalitatieve aspecten van praktijken van de entiteit inzake administratieve verwerking kunnen onder meer opmerkingen worden gemaakt over de aanvaardbaarheid van significante praktijken inzake administratieve verwerking. In bijlage 2 worden de aangelegenheden genoemd die bij deze communicatie aan bod kunnen komen.

[Naar boven]

Significante problemen die zich gedurende de controle voordoen (Zie Par. 16 (b)).

A18. Significante problemen die zich gedurende de controle voordoen, kunnen aangelegenheden inhouden zoals:

- significante vertragingen in het verschaffen van vereiste informatie door het management;
- een onnodig korte tijd waarin de controle moet worden voltooid;
- onverwacht veel benodigde moeite om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen;
- het niet beschikbaar zijn van verwachte informatie;
- beperkingen die door het management aan de auditor worden opgelegd;
- het niet bereid zijn van het management, wanneer daarom wordt gevraagd, tot het maken of uitbreiden van zijn inschatting van de mogelijkheid van de entiteit om haar continuïteit te waarborgen.

In sommige situaties kunnen dergelijke problemen een beperking van de reikwijdte van de controle vormen die leidt tot een aanpassing van het oordeel van de auditor⁷.

⁷ ISA 705, "Aanpassingen van het oordeel in de controleverklaring van de onafhankelijke auditor".

[Naar boven]

Significante aangelegenheden die met het management zijn besproken of onderwerp van correspondentie zijn geweest (Zie Par. 16(c)(ii))

A19. Significante aangelegenheden die met het management zijn besproken of onderwerp van correspondentie zijn geweest, kunnen onder meer zijn:

- zakelijke omstandigheden die de activiteiten van de entiteit beïnvloeden, alsmede bedrijfsplannen en strategieën die van invloed kunnen zijn op de risico's op een afwijking van materieel belang;
- punten van zorg over het raadplegen door het management van andere accountants inzake aangelegenheden op het gebied van financiële verslaggeving en controle;
- besprekingen of correspondentie in samenhang met het verstrekken van de eerste of doorlopende opdracht aan de auditor die betrekking hebben op praktijken inzake administratieve verwerking, het toepassen van controlestandaarden dan wel vergoedingen in verband met controle- en andere verleende diensten.

[Naar boven]

Andere significante aangelegenheden die relevant zijn voor het proces van financiële verslaggeving (Zie Par. 16(d))

A20. Andere significante aangelegenheden die bij de controle aan de orde komen en die direct relevant zijn voor de met governance belaste personen bij hun toezicht op het proces van financiële verslaggeving zijn onder meer van materieel belang zijnde onjuiste weergaven van feiten dan wel van materieel belang zijnde inconsistenties in bij de gecontroleerde financiële overzichten gevoegde informatie die gecorrigeerd zijn.

[Naar boven]

Onafhankelijkheid van de auditor (Zie Par. 17)

A21. Van de auditor wordt vereist dat hij voldoet aan relevante ethische voorschriften, voor opdrachten inzake de controle van financiële overzichten⁸, met inbegrip van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

A22. De relaties en andere aangelegenheden, alsmede de veiligheidsmaatregelen die moeten worden meegedeeld, zijn afhankelijk van de omstandigheden van de opdracht, maar hebben in het algemeen betrekking op:

- (a) bedreigingen voor de onafhankelijkheid die kunnen worden onderverdeeld in: bedreigingen als gevolg van eigenbelang, bedreigingen als gevolg van zelftoetsing, bedreigingen als gevolg van belangenbehartiging, bedreigingen als gevolg van vertrouwelijkheid en bedreigingen als gevolg van intimidatie; en
- (b) veiligheidsmaatregelen die door het beroep, de wet- of regelgeving tot stand zijn gebracht,

⁸ ISA 200, "Algehele doelstellingen van de onafhankelijke auditor, alsmede het uitvoeren van een controle overeenkomstig de International Standards on Auditing", paragraaf 14.

veiligheidsmaatregelen binnen de entiteit en veiligheidsmaatregelen binnen de systemen en procedures van het kantoor zelf.

De communicatie die is vereist op grond van paragraaf 17(a), kan betrekking hebben op een onbewuste schending van relevante ethische voorschriften betreffende de onafhankelijkheid van de auditor, alsmede op eventuele ondernomen of voorgestelde actie ter correctie daarvan.

A23. De communicatievereisten met betrekking tot de onafhankelijkheid van de auditor die van toepassing zijn op beursgenoteerde entiteiten, kunnen ook relevant zijn voor bepaalde andere entiteiten, met name die entiteiten die van significant openbaar belang kunnen zijn omdat zij als gevolg van hun activiteiten, hun omvang of hun juridische vorm een brede kring van belanghebbenden hebben. Voorbeelden van entiteiten die niet beursgenoteerd zijn, maar waarbij communicatie over de onafhankelijkheid van de auditor passend kan zijn, zijn onder meer entiteiten in de publieke sector, kredietinstellingen, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen. Er kunnen echter ook situaties bestaan waarin communicatie over onafhankelijkheid mogelijk niet relevant is, bijvoorbeeld wanneer alle met governance belaste personen op grond van hun leidinggevende activiteiten zijn geïnformeerd over de betrokken feiten. Dit is bijzonder waarschijnlijk wanneer de entiteit wordt geleid door de eigenaar, alsmede wanneer het kantoor van de auditor en de kantoren die tot het netwerk behoren, naast de controle van de financiële overzichten weinig bij de entiteit betrokken zijn.

[Naar boven]

Aanvullende aangelegenheden (Zie Par. 3)

A24. Het door de met governance belaste personen uitgeoefende toezicht op het management houdt onder meer in dat erop wordt toegezien dat de entiteit een interne beheersing opzet, implementeert en onderhoudt met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de effectiviteit en doelmatigheid van haar activiteiten alsmede het naleven van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

A25. De auditor kan zich bewust worden van aanvullende aangelegenheden die niet noodzakelijkerwijze verband houden met het toezicht op het proces van financiële verslaggeving maar die niettemin naar alle waarschijnlijkheid significant zijn voor de verantwoordelijkheden van de met governance belaste personen bij het toezicht houden op de strategische richting of de verantwoordingsplicht van de entiteit. Dergelijke aangelegenheden zijn bijvoorbeeld kwesties inzake governancestructuren en -processen, alsmede significante beslissingen of acties van het senior management waarvoor de passende autorisatie ontbreekt.

A26. Bij het bepalen of aanvullende aangelegenheden moeten worden meegedeeld aan de met governance belaste personen, kan de auditor dit soort aangelegenheden die hem ter kennis zijn gekomen, bespreken met het management op het passende verantwoordelijkheidsniveau, tenzij het in de gegeven omstandigheden niet passend is om dit te doen.

A27. Indien een aanvullende aangelegenheid wordt meegedeeld, kan het passend zijn dat de auditor de met governance belaste personen ervan op de hoogte stelt dat:

- (a) het identificeren en meedelen van dergelijke aangelegenheden ondergeschikt is aan het doel van de controle, namelijk het tot uitdrukking brengen van een oordeel over de financiële overzichten;

(b) er geen andere werkzaamheden zijn uitgevoerd met betrekking tot deze aangelegenheid dan die welke noodzakelijk waren om een oordeel over de financiële overzichten te vormen; en

(c) er geen werkzaamheden zijn uitgevoerd om vast te stellen of vergelijkbare aangelegenheden bestaan.

[Naar boven]

Het communicatieproces

Het tot stand brengen van het communicatieproces (Zie Par. 18)

A28. Het duidelijk meedelen van de verantwoordelijkheden van de auditor, de geplande reikwijdte en timing van de controle, alsmede van de verwachte algemene inhoud van de communicatie helpt een basis te leggen voor een effectieve wederzijdse communicatie.

A29. Aangelegenheden waarvan de bespreking eveneens kan bijdragen aan een effectieve wederzijdse communicatie, zijn onder meer:

- het doel van de communicatie. Wanneer het doel duidelijk is, zijn de auditor en de met governance belaste personen in een betere positie om hetzelfde begrip te hebben van relevante kwesties en van te verwachten acties die uit het communicatieproces voortkomen;
- de vorm waarin de communicatie zal plaatsvinden;
- het lid (de leden) van het controleteam en de met governance belaste persoon (personen) die over specifieke aangelegenheden zullen communiceren;
- de verwachting van de auditor dat de communicatie wederzijds zal zijn en dat de met governance belaste personen aangelegenheden die zij voor de controle als relevant beschouwen, aan de auditor zullen meedelen, bijvoorbeeld de strategische beslissingen die een significante invloed kunnen hebben op de aard, timing en omvang van controlewerkzaamheden, het vermoeden of detecteren van fraude, en punten van zorg over de integriteit of competenties van het senior management;
- het te volgen proces van actie ondernemen en terugrapporteren inzake aangelegenheden dat de auditor heeft meegedeeld;
- het te volgen proces van actie ondernemen en terugrapporteren inzake aangelegenheden dat de met governance belaste personen hebben meegedeeld.

A30. Het communicatieproces zal afhangen van de omstandigheden, met inbegrip van de omvang en de governancestructuur van de entiteit, van de wijze waarop de met governance belaste personen te werk gaan, alsmede van de visie van de auditor op de significantie van mee te delen aangelegenheden. Problemen bij het opzetten van een effectieve wederzijdse communicatie kunnen erop wijzen dat de communicatie tussen de auditor en de met governance belaste personen niet adequaat is voor het doel van de controle (Zie Par. A44).

[Naar boven]

Overwegingen die specifiek voor kleinere entiteiten gelden

A31. Bij controles van kleinere entiteiten kan de auditor op een minder gestructureerde wijze communiceren met de met governance belaste personen dan indien het beursgenoteerde of grotere entiteiten betreft.

[Naar boven]

Communicatie met het management

A32. Veel aangelegenheden kunnen tijdens het normale verloop van de controle met het management worden besproken, met inbegrip van aangelegenheden die deze ISA vereist aan de met governance belaste personen mee te delen. Bij dergelijke besprekingen wordt rekening gehouden met de met het dagelijks bestuur verband houdende verantwoordelijkheid van het management voor de uitoefening van de activiteiten van de entiteit en met name met de verantwoordelijkheid van het management voor het opstellen van de financiële overzichten.

A33. Alvorens aangelegenheden mee te delen aan de met governance belaste personen, kan de auditor deze met het management bespreken, tenzij dit niet passend is. Zo is het mogelijk niet passend vragen over de competenties en de integriteit van het management met het management zelf te bespreken. Deze voorafgaande besprekingen houden niet alleen een erkenning in van de met het dagelijks bestuur verband houdende verantwoordelijkheid van het management, maar kunnen ook duidelijkheid brengen over bepaalde feiten en kwesties en het management de gelegenheid bieden verdere informatie en uitleg te verschaffen. Op gelijksoortige wijze kan de auditor, wanneer de entiteit beschikt over een interne auditfunctie, aangelegenheden met de interne auditor bespreken alvorens deze aan de met governance belaste personen mee te delen.

[Naar boven]

Communicatie met derden

A34. Het is mogelijk dat de met governance belaste personen kopieën van een schriftelijke mededeling van de auditor wensen te verstrekken aan derden, bijvoorbeeld aan bankiers of aan bepaalde regelgevende of toezichthoudende instanties. In sommige gevallen kan het verstrekken van deze informatie aan derden onwettig of anderszins ongepast zijn. Wanneer een schriftelijke mededeling die is opgesteld ten behoeve van de met governance belaste personen, aan derden wordt verstrekt, kan het in de gegeven omstandigheden belangrijk zijn dat deze derden ervan op de hoogte worden gesteld dat deze mededeling niet ten behoeve van hen werd opgesteld door bijvoorbeeld in de schriftelijke, aan de met governance belaste personen gerichte mededelingen te vermelden:

- (a) dat de mededeling is opgesteld om alleen door de met governance belaste personen te worden gebruikt en, indien van toepassing, door het management op groepsniveau en door de auditor van de groep, alsmede dat daarop niet moet worden gesteund door derden;
- (b) dat door de auditor geen verantwoordelijkheid wordt erkend ten opzichte van derden; en
- (c) alle beperkingen inzake het bekendmaken of beschikbaar stellen van informatie aan derden.

A35. In sommige rechtsgebieden kan van de auditor, op grond van wet- of regelgeving, worden

vereist dat hij bijvoorbeeld:

- een toezichhoudende of handhavingsinstantie op de hoogte stelt van bepaalde aangelegenheden die hij aan de met governance belaste personen heeft meegedeeld. In sommige landen heeft de auditor bijvoorbeeld de plicht om afwijkingen te rapporteren aan bepaalde instanties wanneer het management en de met governance belaste personen geen acties ondernemen om deze te corrigeren;
- kopieën van bepaalde ten behoeve van de met governance belaste personen opgestelde rapporten overlegt aan relevante toezichhoudende of financierende instanties, dan wel aan andere instanties zoals een centrale instantie voor bepaalde entiteiten in de publieke sector; of
- ten behoeve van de met governance belaste personen opgestelde rapporten openbaar beschikbaar stelt.

A36. Tenzij het op grond van wet- of regelgeving is vereist aan derden een kopie te verstrekken van de ten behoeve van de met governance belaste personen opgestelde schriftelijke mededeling van de auditor, kan de auditor een voorafgaande toestemming nodig hebben van de met governance belaste personen alvorens dit te doen.

[Naar boven]

Vormen van communicatie (Zie Par. 19-20)

A37. Effectieve communicatie kan bestaan uit gestructureerde presentaties en schriftelijke rapporten, alsook uit minder gestructureerde communicatie, zoals besprekingen. De auditor kan andere dan in de paragrafen 19 en 20 genoemde aangelegenheden op mondelinge dan wel op schriftelijke wijze mededelen. Een voorbeeld van een schriftelijke mededeling is een opdrachtbrief die aan de met governance belaste personen wordt verstrekt.

A38. Naast de significantie van een specifieke aangelegenheid kunnen ook andere factoren van invloed zijn op de communicatievorm (bijvoorbeeld de vraag of op mondelinge dan wel op schriftelijke wijze moet worden gecommuniceerd, de mate waarin details en samenvattingen in de mededeling worden opgenomen, alsmede de vraag of op een gestructureerde dan wel op een ongestructureerde wijze moet worden gecommuniceerd), bijvoorbeeld:

- de vraag of de aangelegenheid naar tevredenheid is opgelost;
- de vraag of het management de aangelegenheid al eerder heeft meegedeeld;
- de omvang, operationele structuur, interne beheersomgeving en juridische vorm van de entiteit;
- bij een controle van financiële overzichten voor specifieke doeleinden, de vraag of de auditor ook de financiële overzichten voor algemene doeleinden controleert;
- de door de wetgeving gestelde vereisten. In bepaalde rechtsgebieden moet overeenkomstig de lokale wetgeving een schriftelijke mededeling in een voorgeschreven vorm aan de met governance belaste personen worden gericht;
- de verwachtingen van de met governance belaste personen, met inbegrip van de afspraken die

zijn gemaakt over periodieke vergaderingen of te voeren communicatie met de auditor;

- het aantal doorlopende contacten en gesprekken die de auditor met de met governance belaste personen heeft;
- de vraag of er significante wijzigingen zijn geweest in de leden van de groep van met governance belaste personen.

A39. Wanneer een significante aangelegenheid wordt besproken met één individueel lid van de met governance belaste personen, bijvoorbeeld met de voorzitter van het auditcomité, kan het passend zijn dat de auditor deze aangelegenheid in latere mededelingen samenvat zodat alle met governance belaste personen over volledige en afgewogen informatie beschikken.

[Naar boven]

Timing van de communicatie (Zie Par. 21)

A40. De geschikte timing voor communicatie zal afhankelijk zijn van de omstandigheden van de opdracht. Relevante omstandigheden zijn onder meer de significantie en de aard van de aangelegenheid, alsmede de acties die van de met governance belaste personen worden verwacht. Bijvoorbeeld:

- vindt communicatie met betrekking tot aangelegenheden inzake de planning vaak in een vroegtijdig stadium van de controleopdracht plaats en kan deze bij een initiële opdracht deel uitmaken van het bereiken van overeenstemming over de opdrachtvoorwaarden;
- kan het passend zijn een significante moeilijkheid die zich tijdens de controle voordoet, zo spoedig als praktisch uitvoerbaar mee te delen indien de met governance belaste personen in staat zijn de auditor bij te staan bij het oplossen van de moeilijkheid, of indien dit naar alle waarschijnlijkheid leidt tot een aanpassing van het oordeel in de controleverklaring. Tevens kan de auditor zo spoedig als praktisch uitvoerbaar significante tekortkomingen in de interne beheersing die hij heeft geïdentificeerd, mondeling aan de met governance belaste personen meedelen, alvorens deze schriftelijk mee te delen, zoals vereist door ISA 265⁹;
- communicatie met betrekking tot onafhankelijkheid kan passend zijn in alle gevallen waarin significante oordeelsvormingen worden gemaakt inzake bedreigingen van de onafhankelijkheid en inzake de daarmee samenhangende veiligheidsmaatregelen, bijvoorbeeld bij het aanvaarden van een opdracht tot het verlenen van niet op controle gerichte diensten, alsmede bij een slotbespreking. Een slotbespreking kan ook een passend moment zijn voor het meedelen van bevindingen uit de controle, met inbegrip van het standpunt van de auditor over de kwalitatieve aspecten van de praktijken van de entiteit inzake administratieve verwerking;
- bij het controleren van zowel financiële overzichten voor algemene doeleinden als financiële overzichten voor specifieke doeleinden kan het passend zijn om de timing van de communicatie wederzijds af te stemmen.

A41. Andere factoren die relevant kunnen zijn voor de timing van de communicatie zijn onder meer:

- de omvang, operationele structuur, interne beheersomgeving en juridische vorm van de

⁹ ISA 265, de paragrafen 9 en A14.

gecontroleerde entiteit;

- elke wettelijke verplichting tot het binnen een voorgeschreven tijdsbestek meedelen van bepaalde aangelegenheden;
- de verwachtingen van de met governance belaste personen, met inbegrip van afspraken die zijn gemaakt over periodieke vergaderingen of periodieke communicatie met de auditor;
- het tijdstip waarop de auditor bepaalde aangelegenheden identificeert. Zo is het mogelijk dat het identificeren van een specifieke aangelegenheid (zoals het niet naleven van een wettelijke bepaling) door de auditor niet tijdig genoeg is voor het nemen van preventieve maatregelen, maar dat de auditor door het meedelen van de aangelegenheid ervoor zorgt dat corrigerende maatregelen kunnen worden genomen.

[Naar boven]

De adequaatheid van het communicatieproces (Zie Par. 22)

A42. De auditor hoeft geen specifieke werkzaamheden op te zetten ter ondersteuning van de evaluatie van de wederzijdse communicatie tussen de auditor en de met governance belaste personen; deze evaluatie kan worden gebaseerd op waarnemingen die voortkomen uit voor andere doeleinden uitgevoerde controlewerkzaamheden. Dergelijke waarnemingen kunnen de volgende aangelegenheden betreffen:

- de geschiktheid en tijdigheid van acties die door de met governance belaste personen worden genomen teneinde in te spelen op aangelegenheden die door de auditor aan de orde zijn gesteld. Wanneer in eerdere mededelingen aan de orde gestelde significante aangelegenheden niet op doeltreffende wijze zijn afgehandeld, kan het passend zijn dat de auditor inlichtingen inwint over de vraag waarom geen passende actie is ondernomen, en dat hij overweegt dit punt opnieuw aan de orde te stellen. Dit voorkomt het risico dat de indruk wordt gewekt dat de auditor ervan overtuigd is dat de aangelegenheid naar behoren is afgehandeld of niet langer significant is;
- de klaarblijkelijke openheid van de met governance belaste personen in hun communicatie met de auditor;
- de bereidheid en de mogelijkheid van de met governance belaste personen om met de auditor te vergaderen zonder de aanwezigheid van het management.
- de klaarblijkelijke mogelijkheid van de met governance belaste personen om de door de auditor aan de orde gestelde aangelegenheden volledig te begrijpen, bijvoorbeeld de mate waarin de met governance belaste personen kwesties onderzoeken alsmede de aan hen gedane aanbevelingen ter discussie stellen;
- problemen om met de met governance belaste personen tot hetzelfde begrip te komen van de vorm, de timing en de verwachte algemene inhoud van de communicatie;
- wanneer alle of sommige van de met governance belaste personen betrokken zijn bij het leiden van de entiteit, hun klaarblijkelijke kennis van de wijze waarop met de auditor besproken aangelegenheden van invloed zijn op zowel hun verantwoordelijkheden inzake governance in de brede betekenis van het woord als op hun leidinggevende verantwoordelijkheden;

- de vraag of de wederzijdse communicatie tussen de auditor en de met governance belaste personen voldoet aan de van toepassing zijnde, op grond van wet- en regelgeving gestelde vereisten.

A43. Zoals vermeld in paragraaf 4 is wederzijdse communicatie een hulpmiddel voor zowel de auditor als de met governance belaste personen. Verder wordt in ISA 315 de betrokkenheid van de met governance belaste personen, met inbegrip van de interactie met de (eventuele) interne auditor en met de externe auditors genoemd als een element van de interne beheersomgeving van de entiteit¹⁰. Niet-adequate wederzijdse communicatie kan wijzen op een onbevredigende interne beheersomgeving en kan van invloed zijn op de inschatting door de auditor van de risico's op een afwijking van materieel belang. Tevens bestaat het risico dat de auditor geen voldoende en geschikte controle-informatie heeft verkregen om een oordeel te vormen over de financiële overzichten.

A44. Indien wederzijdse communicatie tussen de auditor en de met governance belaste personen niet adequaat is en deze situatie niet kan worden opgelost, kan de auditor acties ondernemen als:

- het aanpassen van het oordeel in de controleverklaring op basis van een beperking in de reikwijdte van de controle;
- het verzoeken om juridisch advies over de gevolgen van verschillende handelwijzen;
- het communiceren met derden (bijvoorbeeld een toezichthouder) of met een ten aanzien van de entiteit externe instantie met een hoger niveau van verantwoordelijkheid binnen de governancestructuur, zoals de eigenaren van een onderneming (bijvoorbeeld aandeelhouders tijdens een algemene vergadering) of in de publieke sector de verantwoordelijke minister in de regering dan wel het parlement;
- het teruggeven van de opdracht wanneer dat op grond van de van toepassing zijnde wet- of regelgeving mogelijk is.

[Naar boven]

Documentatie (Zie Par. 23)

A45. Documentatie van mondelinge communicatie kan onder meer bestaan uit een kopie van de notulen die zijn opgesteld door de entiteit en die als onderdeel van de controledocumentatie wordt bewaard indien deze notulen een passende vastlegging van de communicatie vormen.

[Naar boven]

¹⁰ ISA 315, paragraaf A70.

Bijlage 1

(Zie Par. 3)

Specifieke vereisten in ISQC 1 en andere ISA's met betrekking tot de communicatie met de met governance belaste personen

In deze bijlage wordt vermeld welke paragrafen in ISQC 1¹¹ en in andere ISA's die van toepassing zijn op controles van financiële overzichten over perioden die op of na 15 december 2009 aanvangen het meedelen van specifieke aangelegenheden aan de met governance belaste personen vereisen. Deze opsomming is geen substituut voor het in aanmerking nemen van de in de ISA's voorkomende vereisten en daarmee verband houdende toepassingsgerichte en overige verklarende teksten

- ISQC 1, 'Kwaliteitsbeheersing voor kantoren die controle- en beoordelingsopdrachten betreffende financiële overzichten, alsmede andere assurance- en aan assurance verwante opdrachten uitvoeren' – paragraaf 30(a);
- ISA 240, 'Verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten' – de paragrafen 21, 38(c)(i) en 40-42;
- ISA 250, 'Het in aanmerking nemen van wet- en regelgeving bij een controle van financiële overzichten' – paragrafen 14, 19 en 22-24;
- ISA 265, 'Meedelen van tekortkomingen in de interne beheersing aan de met governance belaste personen en het management' – paragraaf 9;
- ISA 450, 'Evaluatie van tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen' – de paragrafen 12-13;
- ISA 505, 'Externe bevestigingen' paragraaf 9;
- ISA 510, 'Initiële controleopdrachten – Beginsaldi' – paragraaf 7;
- ISA 550, 'Verbonden partijen' – paragraaf 27;
- ISA 560, 'Gebeurtenissen na de einddatum van de verslagperiode' – de paragrafen 7(b)-(c), 10(a), 13(b), 14(a) en 17;
- ISA 570, 'Continuïteit' – paragraaf 23;
- ISA 600, 'Bijzondere overwegingen – Controles van financiële overzichten van een groep (inclusief de werkzaamheden van auditors van groepsonderdelen)' – paragraaf 49;
- ISA 705, 'Aanpassingen van het oordeel in de controleverklaring van de onafhankelijke auditor' – de paragrafen 12, 14, 19(a) en 28;
- ISA 706, 'Paragrafen ter benadrukking van bepaalde aangelegenheden en paragrafen inzake overige aangelegenheden, toegevoegd in de controleverklaring van de onafhankelijk auditor' –

¹¹ ISQC 1, "Kwaliteitsbeheersing voor kantoren die controle- en beoordelingsopdrachten betreffende financiële overzichten, alsmede andere assurance- en aan assurance verwante opdrachten uitvoeren".

paragraaf 9.

- ISA 710, 'Ter vergelijking opgenomen informatie – Overeenkomstige cijfers en vergelijkende financiële overzichten' – paragraaf 18;
- ISA 720, 'De verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot andere informatie in documenten waarin gecontroleerde financiële overzichten zijn opgenomen' – de paragrafen 10, 13 en 16.

[Naar boven]

Bijlage 2

(Zie Par. 16(a), A17)

Kwalitatieve aspecten van praktijken inzake administratieve verwerking

De communicatie die op grond van paragraaf 16(a) is vereist en die in paragraaf A17 behandeld is, kan aangelegenheden betreffen als:

Grondslagen voor financiële verslaggeving

- de geschiktheid van de grondslagen voor financiële verslaggeving in de specifieke omstandigheden van de entiteit, rekening houdend met de noodzaak om de kosten van het verschaffen van informatie af te wegen ten opzichte van de waarschijnlijke baten voor de gebruikers van financiële overzichten van de entiteit. Wanneer er aanvaardbare alternatieve grondslagen voor financiële verslaggeving bestaan, kan de communicatie onder meer betrekking hebben op het aanwijzen van elementen in de financiële overzichten die worden beïnvloed door de keuze van significante grondslagen voor financiële verslaggeving, alsook op informatie over de grondslagen voor financiële verslaggeving die door soortgelijke entiteiten worden gehanteerd;
- de initiële keuze inzake significante grondslagen voor financiële verslaggeving, en de latere wijzigingen daarin, met inbegrip van het toepassen van nieuwe standaarden inzake financiële verslaggeving. De communicatie kan onder meer betrekking hebben op het effect van de timing en van de methode van het aanbrengen van een wijziging in de grondslagen voor financiële verslaggeving op de huidige en toekomstige winst van de entiteit, alsmede op de timing van een wijziging in de grondslagen voor financiële verslaggeving in relatie tot verwachte nieuwe standaarden inzake financiële verslaggeving;
- het effect van significante grondslagen voor financiële verslaggeving op omstrede of opkomende gebieden (of op gebieden die uniek zijn voor een bedrijfstak, met name wanneer er een gebrek is aan gezaghebbende richtlijnen of eensgezindheid);
- het effect van het moment waarop transacties worden uitgevoerd op de verslagperiode waarin zij worden geboekt.

Schattingen

- voor elementen waarvoor schattingen significant zijn, de in ISA 540¹² besproken kwesties, waaronder:
 - het door het management vermelden van schattingen;
 - het door het management gevolgde proces voor het maken van schattingen;
 - risico's op een afwijking van materieel belang;
 - indicatoren voor een mogelijke tendentie bij het management;
 - in de financiële overzichten verstrekte informatie over schattingsonzekerheid.

In de financiële overzichten opgenomen toelichtingen

- de kwesties, alsmede de daarop betrekking hebbende oordeelsvormingen, die verband houden met het formuleren van bijzonder gevoelige, in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen (bijvoorbeeld toelichtingen over het verantwoorden van opbrengsten, beloningen, continuïteit, gebeurtenissen na de einddatum van de verslagperiode en kwesties inzake voorwaardelijke gebeurtenissen);
- de algehele neutraliteit, consistentie en duidelijkheid van de in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.

Verwante aangelegenheden

- het mogelijke effect op de financiële overzichten van significante risico's, de onderhevigheid aan risico's en onzekerheden, zoals lopende rechtszaken, waarover in de financiële overzichten een toelichting wordt opgenomen;
- de mate waarin de financiële overzichten worden beïnvloed door ongebruikelijke transacties, met inbegrip van eenmalige bedragen die in de verslagperiode zijn verwerkt, alsmede de mate waarin dergelijke transacties afzonderlijk in de financiële overzichten worden toegelicht;
- de factoren die van invloed zijn op de boekwaarden van de activa en passiva, met inbegrip van de grondslagen voor het bepalen van de aan de materiële en immateriële activa toegekende economische levensduur. In de communicatie kan uitleg worden gegeven over de wijze waarop factoren die van invloed zijn op de boekwaarden worden gekozen en over de wijze waarop alternatieve keuzes de financiële overzichten zouden hebben beïnvloed;
- het selectief corrigeren van afwijkingen, bijvoorbeeld het corrigeren van afwijkingen die een verhoging van de gerapporteerde winsten tot gevolg hebben, maar niet van afwijkingen die een

¹² ISA 540, "Controle van schattingen, met inbegrip van schattingen van reële waarde, alsmede van de toelichtingen daarop".

verlaging van deze winsten tot gevolg hebben.

[Naar boven]